

نقش لکه‌های خون در اثبات جرم

حسنعلی موذن زادگان^۱ بهمن احسانی^۲

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۰/۶ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۲/۵

از صفحه ۸۳ تا ۹۶

چکیده:

جرم‌یابی، کاربرد علوم مادی در کشف جرم، اثبات جرم، شناسایی مجرمان به منظور تامین عدالت کیفری می‌باشد؛ بنابراین تحصیل دلایل مادی در جرم‌یابی که از طریق آثار ومدارک به دست آمده از صحنه‌های جرم از قبیل: لکه‌های خون، اثر انگشت، مو، اسپرم، بزاق دهان و... انجام می‌گیرد دارای ارزش خاصی بوده و اکثراً به نحوی موجب یقین یا علم قاضی در اثبات اتهام و یا رفع اتهام می‌باشد بطوریکه در بسیاری مواقع متهمی تحت تاثیر شرایط نامساعد، تلقینهای ناروا، تبنانی با مجرم اصلی و انگیزه‌های عاطفی مجبور به اقرار کاذب می‌گردد که این دلایل و مدارک این اقرار را بی اعتبار کرده و به قاضی در اجرای حکم کمک شایانی می‌کند؛ برعکس مجرم واقعی در مواجهه با دلایل مادی اطمینان آور به بیان حقیقت ماجرا می‌پردازد و اقرار به ارتکاب جرم می‌کند. در قانون آئین دادرسی کیفری مواد ۱۰۹ و ۱۱۰ درباره‌ی نحوه‌ی اثربرداری از آن آثار خون و یا سایر مایعات اشاره شده و با کمی توجه به مفاد مواد مذکور نشان می‌دهد که به رغم

سیاق قانون نویسی که معمولاً مطالب را به صورت کلی بیان می‌کند، مقنن با چه دقت در زمینه‌ی جمع‌آوری دلایل و مدارک جرم (خون) تعیین تکلیف کرده و حتی تعداد ظروفی را که از مایع موجود در صحنه کشف شده نیز مشخص می‌نماید. لذا لکه‌های خون از مهمترین دلایل مادی در کشف جرایم، شناخت مجرمان و اثبات جرم می‌باشد به طوری که با استناد به متغیرهایی که لکه‌های خون در بازسازی صحنه جرم دارد از قبیل (آنالیز خون، شکل لکه‌های خون در صحنه جرم، رنگ لکه‌های خون) می‌تواند به طور قطع در اثبات جرم به علم قاضی کمک نماید. لذا سوال این پژوهش این است که نقش لکه‌های خون در کمک به علم قاضی از سه منظر تسهیل اقرار متهم، تایید اقرار متهم، انکار اقرار متهم چگونه است؟ که پس از مطالعات تجربی و توصیف متغیرها و تجزیه و تحلیل نمونه‌های واقعی جنایات می‌توان بیان کرد که ادله مادی به ویژه خون و DNA بر اساس نظام ادله معنوی به طور قطع می‌تواند به علم قاضی کمک نماید.

واژگان کلیدی:

جرم‌یابی، خون، صحنه جرم، علم قاضی، اثبات جرم، آیین دادرسی کیفری

مقدمه:

در کاربرد جرم‌یابی، اکثر رشته‌هایی که در ارتباط با این دانش می‌باشند، اطلاعاتی را در ارتباط با تعیین عامل جنایت برای مامور تحقیق گردآوری می‌نمایند؛ نوع خون، ارزشیابی DNA، اثر انگشت و آزمایش مو به محقق کمک می‌کند تا حضور یا عدم حضور یک فرد را در صحنه جرم ثابت نماید. برای شناخت مجرم به دانش شیمی، زیست‌شناسی، پزشکی و... نیاز مندیم؛ زیرا تمام موارد فوق برای تشخیص صحنه جرم به مامور تحقیق کمک شایانی خواهد نمود. از طریق جرم‌یابی می‌توان به علل اعمالی که در جریان یک جنایت رخ داده پی برد، طبق اظهارات جیمز لوک از دیدگاه پزشکی قانونی دومولفه اساسی، تعیین واحراز هویت و ارائه اسناد یافته‌های موجود از جرم‌یابی و تفسیر آن یافته‌ها در قراین موجود، پایه هر نوع تحقیقی را تشکیل می‌دهند؛ لذا نقش لکه خون در مستند

نمودن این شرایط مورد توجه قرار گرفته است، تجزیه و تحلیل لکه‌های خون توانایی تعیین حوادثی که در طول جریان خون‌ریزی به وقوع پیوسته یا صورت نگرفته را برای تحقیقات فراهم می‌آورد، به محض تعیین هویت، این حقایق با در نظر گرفتن سایر مدارک و شواهد به عنوان وسیله اثبات یا عدم اثبات اظهارات، اقرار یا نظریه‌های تحقیقی در نظر گرفته می‌شود. جرم یاب باید توانایی نشان دادن بعضی از شاخصه‌های فیزیکی لکه خون و همچنین ارتباط لکه خون با عوامل به وجود آورده اش را داشته باشد؛ پس جرم یاب باید توانایی ایجاد بعضی از نسخه‌های الگویی که در آن عامل استفاده می‌کند را داشته باشد. (گاردنر، ۱۳۸۳: ۵)

تاریخچه لکه‌های خون در اثبات جرم:

«و قابیل با برادرش هابیل ستیز نمود و این حادثه در دشت اتفاق افتاد و قابیل علیه برادرش قیام نمود و او را به قتل رساند؛ خداوند قابیل را گفت که برادرت کجاست؟ قابیل گفت من بی اطلاعم، مگر من نگهبان اویم؟ و خداوند به او گفت چه فعلی انجام دادی؟ ندای خون برادرت از اعماق زمین به گوش می‌رسد. اکنون مورد لعن و نفرین زمینی هستی که دهان باز نموده تا خون برادرت که از دستان تو جاری است را ببلعد و از این پس اگر زمین را کشت نمایی به تو محصولی نخواهد داد و همچون خانه به دوش بر روی زمین خواهی بود» (کتاب آفرینش، باب چهارم). با دقت در مطالب فوق، خداوند یادآور می‌شود که آنچه قابیل حاشا می‌نماید مهم نیست، بلکه سند انجام عمل او یعنی صدای خون هابیل برای اثبات عمل او کافی است. در این پاراگراف‌های کوتاه ریشه تاریخی و به احتمال زیاد اولین کاربرد تجزیه و تحلیل الگوی لکه خون را به شیوه‌ای منصفانه خواهیم یافت (گاردنر، ۱۳۸۳: ۲). دکتر کارل آسیب شناس دانشگاه وین در سال ۱۹۰۱ فکر انتقال عوامل وراثتی و قابلیت شناخت هویت از طریق آزمایش‌های خونی را توسعه داده، آن را به شناسایی هویت مجرمان تسری داد. او در سال ۱۹۳۰ به دلیل این کشف برنده‌ی جایزه نوبل شد. علمای علوم جزایی و جرم‌یابی با استفاده از این کشف مهم آزمایش‌های خون را به عنوان یکی از راه‌های قطعی تعیین هویت اشخاص و اثبات جرم در موارد حقوقی و جزایی به کار

می‌برند (سافر اشتاین، ۱۳۷۸: ۳۲۳).

بیان مساله:

بررسی صحنه جرم عامل اصلی در رسیدگی به پرونده‌های جنایی است؛ بررسی صحنه جرم از اساسی‌ترین اقدامات و وظایف اجتناب‌ناپذیر در عرصه رسیدگی به پرونده‌های مربوط به جرم و جنایت است و اگر توسط کارشناسان آموزش دیده و با تجربه و بهره‌گیری از روش‌های علمی بررسی صحنه جرم و بکارگیری تجهیزات پیشرفته همراه باشد به کشف واقعیت کمک می‌کند. بررسی صحنه جرم، مدارک مستند و معتبری را در اختیار دادگاه رسیدگی کننده به پرونده قرار می‌دهد و به کشف حقیقت منتهی می‌شود. بررسی صحنه جرم، بازرسی و ارزیابی محل کشف شواهد و قرائن و مدارک و اسناد مربوط، یکی از مسئولیتهای خطیر دستگاههای قضائی و حقوقی، پلیس و کارآگاهان ذریبط، پزشکی قانونی و کارشناسان و صاحب‌نظران مسائل جنائی و کیفری و دستگاههای قضائی و پلیسی برای رسیدگی و کشف جرائم و بررسی علل و عوامل جنایت و جنایتکاران و ریشه‌یابی حوادث مربوط است؛ بنابراین در قرون اخیر، به ویژه از ابتدای قرن بیستم، توجه سیستم قضایی و پلیس بیش از آن که به دلایل سنتی باشد، به کشف علمی جرم معطوف شد و دستگاه‌های جدیدی برای کشف برخی از رموز سنجیده جرایم به ویژه قتل اختراع شد. دستگاه‌هایی نظیر میکروسکوپ‌های الکترونیکی، آزمایشهای تشخیص هویت ژنتیکی DNA، تطبیق آثار انگشت، تجزیه و تحلیل لکه‌های خون، پوست، مو و امثال آن ادله جدیدی است که در کشف علمی جرایم برای اثبات جرم به کار می‌رود. بنابراین جمع‌آوری چنین مدارکی باعث شد که متهمان از کتمان حقایق چشم‌پوشی کنند و وقتی با دلایل علمی مواجه شدند، از بیان حقایق طفره نروند و به جرم ارتكابی خود اقرار نمایند (مه‌بادی، ۱۳۹۰: ۱۶). نکته‌حایز اهمیت این است که هر چقدر دستگاه پلیس و به‌طور کلی ماموران کشف جرم به آخرین دستاوردهای پلیسی در این زمینه آگاهی پیدا کنند، کار قاضی (علم قاضی، قناعت وجدانی) و تصمیم‌گیری او درباره متهم آسان‌تر خواهد بود و قاضی با وجدانی آسوده‌مبادرت به صدور رای خواهد کرد و هر چقدر در جمع‌آوری این ادله سستی یا سهل‌انگاری یا کندی صورت پذیرد به همان اندازه قاضی را در صدور رای مردد خواهد ساخت؛ بنابراین کشف علمی جرایم در تسریع

رسیدگی و جلوگیری از اطاله رسیدگی موثر خواهد بود. این حوزه از علوم مکمل رسیدگی‌های کیفری محسوب می‌شود و با استفاده از آن می‌توان جرایم پیچیده کنونی را کشف کرد. کشف علمی جرایم را باید از علوم مرتبط با جرم و بزه کاری دانست که دستگاه قضایی را در کشف جرم و احقاق حق و تامین آن یاری می‌کند.^۱ در تحقیقات مقدماتی که قانونگذار نسبت به آن بسیار حساسیت به خرج داده است و سرعت و جمع‌آوری دلایل و مدارک را در ماده ۷۰، ۹۱، ۱۱۰ و ۱۰۹ قانون آیین دادرسی کیفری به صراحت مورد تاکید قرار داده است، هر چقدر در جمع‌آوری آثار جرم باقی مانده تعلل شود، به همان نسبت دستگیری متهم و اثبات جرم سخت تر خواهد بود. مثلاً اگر قطره خونی در صحنه جرم قتل به سبب گذشتن زمان یا سهل‌انگاری محو شود، دلیل مهمی که دلالت بر حضور متهم در صحنه قتل داشته و در هنگام زد و خورد از بدن او بر روی زمین ریخته محو می‌شود و دیگر نمی‌توان به آن تمسک جست. لذا لکه‌های خون از مهمترین دلایل مادی در کشف جرایم، شناخت مجرمان و اثبات جرم می‌باشد و لذا سوال این پژوهش این است که نقش لکه‌های خون در کمک به علم قاضی از سه منظر تسهیل اقرار متهم، تایید اقرار متهم، انکار اقرار متهم چگونه است؟

پیشینه تحقیق:

نخستین منابع در آلمان واتریش، دانشگاه‌های کیل^۲ و وین فعالیت‌های گسترده‌ای در زمینه تجزیه و تحلیل لکه‌های خون در جرم‌بایی داشته‌اند؛ دو تن از مشهورترین نویسندگان آن زمان، ادوارد پایوتروسکی^۳ و ارنست زیمکه^۴ بودند که بعدها فعالیت‌های این دو تن توسط فردی فرانسوی به نام دکتر بالتازار^۵ پیگیری شد؛ اولین نشریه علمی که در آن نویسندگان اروپایی به بیان دانسته‌های خود پرداختند «فصلنامه پزشکی قانونی» بود که در آلمان انتشار می‌یافت،

1 - <http://www.s-shahbaz.com>

2 - KIEL

3 - Edvard piotrowski

4 - Ernest Ziemke

5 - Balthazar

و بیشترین شماره‌های این نشریه بین سالهای ۱۹۵۰-۱۹۴۰ به بررسی تعیین گروه خونی والگوهای مشاهده شده از لکه‌های خون در صحنه‌های قتل بود. در سال ۱۸۵۶ فردی به نام جی بی لاسین کتاب خود را به نام «جدیدترین روش تمایز لکه‌های خون از فلزات آهن و فولاد» به رشته تحریر درآورد (گارنر، ۱۳۸۳: ۹).

در سال ۱۹۸۶ هفته نامه علم پزشکی قانونی تحت عنوان «پویایی ذرات خون» انتشار یافت. در سال ۱۹۸۹ ویلیام اکرت و استوارت جیمز کتاب «تفسیر لکه خون در صحنه‌های جنایت» را تالیف نمود؛ هرچند این کتاب با بررسی نقادانه‌ای در هفته نامه پزشکی قانونی روبرو گشت، اما اولین تجربه‌ای بود که به مدت هفت سال به عنوان یک متن مرجع منحصر به فرد از عهده تجزیه و تحلیل الگوی خون بر آمد (همان منبع، ص ۲۳).

چارچوب نظری تحقیق:

الف) تعریف دلیل

دلیل در لغت به معنی راهنما، نشانه مطرح شده است و در اصطلاح حقوقی امری است که به موجب محتویات پرونده و مستندات آن واقعه حقوقی را در دادگاه ثابت می‌کند (معنای عام) در معنای خاص دوتعریف از دلیل آمده است:

۱) براساس نظام حقوقی فرانسه: دلیل امری است که بر اساس قرائن و شواهد موجود در پرونده موجب قناعت وجدانی قاضی در انتساب بزه به متهم می‌شود.

۲) در حقوق ایران عبارتست از: امری که به موجب قانون و یا قناعت وجدانی قاضی بر حسب مورد در حدود، قصاص، دیات و تعزیرات و بازدارنده براساس قناعت وجدانی قاضی دلالت بر انتساب جرم به متهم داشته باشد.

۳) در آیین دادرسی مدنی در ماده ۱۹۴ دلیل این گونه تعریف گردیده است:

امری که اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می‌نمایند در قانون مدنی دلایل اثبات دعوا احصاء شده است (موذن زادگان، ۱۳۹۱: ۱)

ب) انواع ادله اثبات جرم

دلایل مادی: دلایلی هستند قابل لمس و مشاهده، قابل ارائه و استناد بوده ورد وانکار آن غیر ممکن است مانند آثار انگشت، خون، اسلحه و گلوله و...

دلایل نظری: قابل لمس و مشاهده و ارائه عینی نیستند و اثبات واقعیت آنها مشکل است و گاهی تحت تاثیر انگیزه‌های مالی، عاطفی، روانی، تهدید و ارعاب، تطمیع، فراموشی، کینه، حسد، بیماری، کم هوشی و غیره قرار گرفته و واقعیتها روشن نشده است.

(در آیه ۲۸۲ سوره بقره، به احتمال فراموشی شاهد اشاره گردیده است. (نجابتی، ۱۳۸۱: ۱۰)

ج) انواع ادله مادی و فیزیکی

● ادله و مدارک فیزیکی به دودسته اصلی تقسیم می‌شوند:

● ادله شخصی و ادله گروهی

● ادله و مدارک شخصی به هر نوع مدرک فیزیکی اطلاق می‌شود که به منبعی ویژه مرتبط می‌شود مانند: اثر انگشت، لکه‌های خون، DNA

● ادله و مدارک گروهی: این ادله ویژگی‌هایی دارند که فقط به گروه نه منبعی منحصر به فرد مرتبط می‌شوند مانند: خاک دستکش، کالاهای تولیدی

● بهترین نوع ادله برای مرتبط کردن مظنون به جرم ادله و مدارک شخصی هستند (واکر، ۱۳۸۹: ۷۱)

تعریف خون

خون بافت همبند تخصص یافته‌ای است که سلولهای آن در داخل ماده زمینه‌ای مایعی به نام پلاسمای خون شناورند.

پلاسمای ۵۵ درصد خون را تشکیل می‌دهد. مایعی است که ۹۱ درصد آن را آب، ۷ درصد آن را پروتئینها، یک درصد آن را املاح معدنی و یک درصد بقیه را ویتامینها، مواد قندی

و مواد لیپیدی، هورمونها و اسیدهای آمینه تشکیل می دهند^۱.

انواع لکه‌های خون در صحنه‌های جرم

انواع لکه‌های خونی را که ممکن است در صحنه‌های جرم وجود داشته باشند، می توان تحت سه عنوان زیر مورد بررسی قرار داد:

- ۱- خون موجود روی جسد و یا اطراف آن؛
- ۲- رد پا و گستره‌های خون روی کف زمین
- ۳- لکه‌های خونی که روی دیوار یا مبلمان و اثاثیه پاشیده شده‌اند (الگوهای لکه‌های خونی انتقالی تماسی)^۲ (شیرزاد، ۱۳۸۹: ۶۹)

رنگ لکه‌های خون

خون تازه به رنگ قرمز روشن است و پس از خشک شدن به تدریج به رنگ قرمز تیره در می آید؛ در نور طبیعی روز، خون کاملاً خشک شده به رنگ قهوه ای تیره دیده می شود و معمولاً تا ده روز تغییر رنگ می دهد و پس از آن رنگ خون ثابت می ماند (نجابتی، ۱۳۸۱: ۱۴۷).

مواد شیمیایی، آب، حلال ها، لکه خون را به طور سطحی پاک می کنند و می توان از عمق سطح مانند بافت لباس یا پارچه خون محلول را استخراج کرد (شیرزاد، ۱۳۸۹: ۷۳)

شکل لکه‌های خون

شکل لکه‌های خون بستگی به سختی یا نرمی سطحی که روی آن ریخته شده و نیز حجم و ارتفاع و جهت ریزش یا پرتاب آن دارد و معمولاً اگر قطره خونی به طور عمودی روی سطحی بریزد، به صورت گرد با محیط دنداندار است و اگر به طور مایل بریزد گلابی شکل و باریکی آن در جهت پرتاب خواهد بود (قضایی، ۱۳۷۶: ۱۳۸).

1 - <http://daneshnameh.roshd.ir>

2 - *contact-transfer bloodstain patterns*

در شرایط عادی هر قطره خون، به طور میانگین تقریباً 0.05 الی 0.06 میلی لیتر حجم دارد و بدین ترتیب تقریباً هر 20 قطره خون، یک میلی لیتر حجم دارد. قطره خون در هنگام جدا شدن از منشأ خونریزی و در هنگام سقوط آزاد دچار اندکی نوسان می شود. چنین قطره ای خاصیت چسبندگی دارد و به همین دلیل مقدار کوچکی از آن بر روی بیشتر سطوح می چسبد. به علاوه، سرعت نهایی یک قطره خون در هنگام سقوط آزاد، در حدود 6 تا 7 متر در ثانیه می باشد. عوامل متعددی بر اندازه و شکل قطره خون در هنگام رسیدن آن به سطح هدف، تأثیر دارد. به طور کلی یک قطره خون در حال سقوط آزاد در هنگام برخورد به سطح هدف، الگوهای حلقوی شکلی ایجاد می کند. افزایش فاصله سقوط باعث افزایش قطر لکه تا زمان رسیدن به سرعت حداکثر می گردد. در این ارتفاع و بالاتر از آن، قطر لکه حلقوی ایجاد شده ثابت می ماند. به همین دلیل است که از طریق بررسی قطریک لکه خون، ارتفاع سقوط آن را می توان تخمین زد (نجابتی، 1381 : 148).

آنالیز خون

آنالیز الگوی لکه خون به چندین طریق انجام می شود. این آنالیز با استفاده از ماهیت فیزیکی لکه های خون، حقایق مربوط به صحنه را آشکار می سازد. از طریق ارزیابی قطرات خون ریخته شده در صحنه جرم، تلاش می شود تا اقداماتی که لکه های خون موجود در صحنه جرم را به وجود آورده اند، شناسایی گردند. در اغلب اوقات، الگوی لکه خون دریچه ای به گذشته باز می کند. اندازه، شکل و الگوی انتشار لکه های خون یافت شده در صحنه جرم می تواند به بازسازی وقایع کمک کند. در بعضی موارد آنالیز الگوی لکه خون حتی از اطلاعات به دست آمده از آزمایشهای سرولوژی یا DNA مفیدتر و مهم تر است.

موارد زیر چند نمونه از مواردی می باشد که در آنها بررسی لکه خون به بازسازی صحنه کمک می نماید جهت حرکت قطرات خون، فاصله منبع خونریزی تا سطح هدف، زاویه برخورد قطره خون، نوع قطرات خون، تعیین دنباله های لکه خون، جهت آنها و سرعت نسبی حرکت، ماهیت نیروی منجر به خون ریزی، ماهیت جسم ایجاد کننده خونریزی، تعداد ضربات وارده و موقعیت

نسبی افراد و اشیاء مجاور محل خونریزی، تعیین توالی وقایع مرتبط با خونریزی، تفسیر شواهد تماسی یا انتقال، تخمین زمان گذشته از خونریزی و حجم خونریزی الگوهای اصلی لکه‌های خون الگوهای یافت شده در صحنه جرم در سه دسته کلی جای می‌گیرد: الگوهای ناشی از چکیدن خون، الگوهای ناشی از برخورد و پاشیده شدن لکه خون و الگوهای اشکال ویژه لکه خون، الگوهای حاصل از چکیدن خون در صحنه جرم، براساس خواص بیوشیمیایی و فیزیکی خون ایجاد می‌گردد. کشش سطحی خون مایع باعث می‌شود که قطرات خون خارج شده از محل خونریزی، کروی شکل باشد. چسبندگی (ویسکوزیته) خون تقریباً ۴ برابر آب است. در شرایط عادی هر قطره خون، به طور میانگین تقریباً ۵/۰٪ الی ۶/۰٪ میلی لیتر حجم دارد و بدین ترتیب تقریباً هر ۲۰ قطره خون، یک میلی لیتر حجم دارد. قطره خون در هنگام جدا شدن از منشأ خونریزی و در هنگام سقوط آزاد دچار اندکی نوسان می‌شود. چنین قطره‌ای خاصیت چسبندگی دارد و به همین دلیل مقدار کوچکی از آن بر روی بیشتر سطوح می‌چسبد. به علاوه، سرعت نهایی یک قطره خون در هنگام سقوط آزاد، در حدود ۶ تا ۷ متر در ثانیه می‌باشد (پاملا واکر، الین وود، ۱۳۸۹: ۸۲)

الگوهای لکه‌های خون در صحنه‌های جرم

الگوهای اصلی لکه‌های خون یافت شده در صحنه جرم در سه دسته کلی جای می‌گیرد:

- الگوهای ناشی از چکیدن خون (براساس خواص بیوشیمیایی و فیزیکی خون ایجاد می‌گردد)؛
- الگوهای ناشی از برخورد و پاشیده شدن لکه خون؛
- الگوهای اشکال ویژه لکه خون؛

آزمایش آثار خون: پس از جمع‌آوری و ارسال لکه‌های خون به آزمایشگاه‌های تحقیقات جنایی به منظور اثبات جرم، شناخت مجرمان و کشف جرم کارشناسان اقدام به آزمایشهای ذیل بر روی لکه ارسالی می‌کنند که نتایج این آزمایشها می‌تواند در تعیین هویت مجرم، ارتباط ادله جمع‌آوری شده با وی و در نهایت تجزیه و تحلیل مدارک نسبت به تسهیل اقرار، تایید اقرار و انکار متهم و کمک به قاضی در صدور حکم اقدام کرد که در حقوق ایران، طبق مفاد ماده (۱۰۵)

قانون مجازات اسلامی قاضی برای اثبات کلیه جرایم می‌تواند به علم خود که از راههای متعارف و یا علمی کسب گردیده است به طور مستند در حل و فصل دعوی کیفری بپردازد.

- لکه مورد نظر خون است یا خیر؟

- اگر خون می‌باشد، خون انسان است یا خون حیوان؟

- اگر خون انسان است، گروه خونی آن چیست؟

- لکه خون مربوط به مرد است یا زن؟ (نجابتی، ۱۳۸۱: ۱۵۳)

اهمیت لکه خون در اثبات جرم

لکه‌های خون یکی از موارد مهمی است که در اکثر صحنه‌های جرم ممکن است به یکی از حالات مایع، خشک، شسته شده یا خونابه یافت شود. خون یکی از مهمترین دلایل جرم است که تحقیق کافی در آن، نقش مهمی در کشف جرم دارد؛ بنابراین در کشف جرم، پیدا کردن، جمع‌آوری و آزمایش لکه‌های خون از اهمیت ویژه‌ی برخوردار است. امروزه پیشرفتهای علم پزشکی اثبات نموده که خون همانند آثار انگشتان جزء صفات اختصاصی منحصر به فرد می‌باشد. در قانون آئین دادرسی کیفری مواد ۱۰۹ و ۱۱۰ درباره‌ی نحوه‌ی اثربرداری از آن آثار خون و یا سایر مایعات اشاره شده و با کمی توجه به مفاد مواد مذکور نشان می‌دهد که به رغم سیاق قانون نویسی که معمولاً مطالب را به صورت کلی بیان می‌کند، مقنن با چه دقتی در زمینه‌ی جمع‌آوری دلایل و مدارک جرم تعیین تکلیف کرده و حتی تعداد ظروفی که از مایع موجود در صحنه کشف شده را نیز مشخص می‌نماید.

نمونه واقعی

کشف لکه‌های خون در خودروی مرد جنایتکار، سرخ کار آگاهان برای افشای راز قتل زن و مرد جوان بود. به گزارش خبرنگار ما، اوایل آذر امسال کار آگاهان پلیس آگاهی دماوند از کشف جسد زن و مرد جوانی در یکی از باغ‌های منطقه باخبر شدند. آنها پس از حضور در باغ و تحقیقات مقدماتی دریافتند، قربانیان ناشناس با ضربه‌های کارد از پا درآمده‌اند. همزمان با انتقال جسد

به پزشکی قانونی و شروع تحقیقات، مرد جوانی به نام «کامران» به اداره آگاهی دماوند رفت و از ناپدید شدن مرموز برادرش خبر داد. پس از مراجعه او به پزشکی قانونی جسد مرد ناشناس شناسایی شد. در همین حال تیم جنایی که متوجه تناقض گویی‌های «کامران» شده بودند در تجسس‌های تخصصی و بازرسی خودروی او لکه خونی یافتند که پس از آزمایشات تخصصی مشخص شد، لکه خون متعلق به «بهرام» است. متهم به قتل که دیگر هیچ راهی برای فرار از حقیقت نداشت با اعتراف به جنایت گفت: روز حادثه وقتی برادرم را با زن جوانی مشغول مصرف مواد دیدم به شدت عصبانی شده و با کاردی که روی زمین افتاده بود، چند ضربه به بهرام زدم. همان موقع زن ناشناس به طرفم حمله کرد که او را هم زدم. پس از آن برادرم را سوار خودرو کردم تا به بیمارستان برسانم که متاسفانه جان سپرد. بنابراین جسدش را در باغ‌ها کرده و متواری شدم. فرمانده انتظامی دماوند با اعلام این خبر گفت: متهم پس از بازسازی صحنه جنایت با قرار قانونی روانه زندان شد (روزنامه ایران، شماره ۴۶۷۸ به تاریخ ۸۹/۹/۲۹، صفحه ۲۶).

مفهوم و موقعیت ادله اثبات در جرم‌یابی

ادله اثبات جرم در آیین دادرسی کیفری نامحدود و در امور مدنی محدود است و شامل مواردی می‌شود که در قانون مدنی از آن نام برده شده است، اما در این زمینه برخی علوم به کمک حقوق آمده‌اند تا در حوزه حقوق کیفری کشف جرم و تعقیب متهم، کار را ساده‌تر کنند. این علوم بیشتر در مرحله تحقیقات مقدماتی و در دوره‌ای از رسیدگی کیفری مورد استفاده قرار می‌گیرند که ضابطان قضایی با مراجع قضایی همکاری می‌کنند. جرم‌یابی یکی از علوم است که در همکاری تنگاتنگ، حل پرونده‌های کیفری را برای مقامات دادسرا و دادگاه آسان‌تر می‌کند.^۱ به عبارت دیگر جرم‌یابی، کاربرد علوم مادی در کشف جرم، اثبات جرم، شناسایی مجرمان به منظور تامین عدالت کیفری می‌باشد (نجابتی، ۱۳۸۱: ۷). بنابراین تحصیل دلایل مادی در جرم‌یابی که از طریق آثار و مدارک به دست آمده از صحنه‌های جرم از قبیل: لکه‌های خون، اثر انگشت، مو، اسپرم، بزاق دهان و... انجام می‌گیرد، دارای ارزش خاصی بوده و اکثراً به نحوی موجب یقین یا علم قاضی

1 - <http://www.raskhon.com>

در اثبات اتهام و یا رفع اتهام می‌باشد بطوریکه در بسیاری مواقع متهمی تحت تاثیر شرایط نامساعد، تلقینهای ناروا، تبانی با مجرم اصلی، انگیزه‌های عاطفی مجبور به اقرار کاذب می‌گردد که این دلایل و مدارک این اقرار را بی اعتبار کرده و به قاضی در اجرای حکم کمک شایانی می‌کند، برعکس مجرم واقعی در مواجهه با دلایل مادی اطمینان آور (دلایل پیش گفته) به بیان حقیقت ماجرا می‌پردازد و اقرار به ارتکاب جرم می‌کند.

نتیجه گیری

جرم‌یابی یکی از علومی است که در همکاری تنگاتنگ، حل پرونده‌های کیفری را برای مقامات دادسرا و دادگاه آسان تر می‌کند. در جرایم پیچیده و دارای سبق تصمیم، معمولاً مرتکبان جرم با برنامه‌ریزی، مناسب‌ترین زمان، مناسب‌ترین مکان و مناسب‌ترین سلاح را به کار می‌گیرند؛ بنابراین اتکا به اقرار و شهادت این جرایم، بسیار کم می‌شود و از طرف دیگر اعتبار و قطعیت دلایل مادی به جهت تغییر ناپذیری و اثبات آن در آزمایشگاه به مراتب بیش از سایر دلایل از جمله شهادت است. از بررسی لکه‌های خون می‌توان در تایید اقرار مجرم، انکار اقرار متهم، و در نهایت در نظام دلایل معنوی که دلایل مادی دارای ارزش بخصوصی است، موجب یقین یا علم عادی و یا سکون نفس قاضی در اثبات اتهام اشخاص و یا رفع آن از ایشان می‌باشد، استفاده کرد. در بسیاری موارد، پس از جمع آوری دلایل مادی از صحنه‌های جرم مانند لکه‌های خون، مو، اثر انگشت و... اقرار متهمی که تحت تاثیر شرایط نامساعد و یا تلقینهای ناروا یا انگیزه‌های عاطفی در تحقیقات جنایی اخذ گردیده است، بی اعتبار تلقی گردد و برعکس مجرم واقعی در مواجهه با دلایل مادی اطمینان آور، به شرح حقیقی ارتکاب جرم می‌پردازد و اقرار به ارتکاب جرم می‌نماید.

پیشنهادها

- ۱- حفظ دقیق صحنه‌های جرم
- ۲- بررسی دقیق و موشکافانه صحنه‌های جرم و جمع آوری و بسته بندی آثار و مدارک جرم
- ۳- تشکیل اکیپ‌های متمرکز صحنه جرم (قاضی، پزشک قانونی، تکنسین بررسی صحنه جرم)

- ۴- توجه ویژه سیستم قضایی و آیین دادرسی به پلیس علمی و جرم‌یابی
- ۵- تجهیز تمام کشور به آزمایشگاه‌های تحقیقات جنایی
- ۶- تشکیل بانک‌های ویژه آثار و مدارک مهم جرم (بانک خون، DNA، مو، اسلحه و گلوله و غیره)
- ۷- استفاده از فناوریهای نوین کشف جرم

فهرست منابع:

- سافر اشتاین، (۱۳۷۸)، کشف علمی جرایم، گروه مترجمان، معاونت آموزش ناجا
- شفیعی نیک، اصغر و رضا پرویزی (۱۳۷۵)، تحقیقات جنایی، جهاد دانشگاهی تهران
- شیرزاد، جلال (۱۳۸۹)، پلیس و پزشکی قانونی، انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
- قضایی، صمد (۱۳۷۶)، پزشکی قانونی، انتشارات دانشگاه تهران
- گاردنر، راس ام (۱۳۸۳)، تجزیه و تحلیل لکه خون، ترجمه: فراهانی، محمد رضا، معاونت آموزش ناجا
- مهابادی، اصغر (۱۳۹۰)، بررسی و نقش کشف علمی جرایم در رسیدگی‌های قضایی، مصاحبه دانشگاه شهید بهشتی، پایگاه اطلاع رسانی دانشگاه شهید بهشتی)
- موذن زادگان، حسنعلی (۱۳۹۱)، ادله اثبات جرم، جزوه درسی، دانشگاه علوم انتظامی
- جابتی، مهدی (۱۳۸۱) پلیس علمی، انتشارات سمت، تهران
- واکر، پاملا و والین وود (۱۳۸۹)، آزمایش‌های علوم قانونی، مترجم: سروش بهربر، انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
- روزنامه ایران (۱۳۸۹) شماره ۴۶۷۸، صفحه ۲۶

- www.raskhon.com
- www.nasle-farda.ir
- <http://daneshnameh.roshd.ir>
- <http://www.s-shahbaz.com>